

van mijn daad-
zich-onttrekken-
aster- vertoonde-
dag — zond-
wachten — de
icht had.
nden lang niets
e nieuwe zitting
en een afwezige
prof. Greijdanus
fje noodig? Men
blijven er heel
s. officieel nog
dormeerde Kerk
t niet, wetende,
i, vóór dien tijd
steeren we, dat
le-rop-je meteen
kerkeraad heeft
teld, één briefje
en wekt onder
den vrede wil-
ler, wat er van
Augustus prof
en zeggen: hij
alve: we behoe-
meer voort te
de kwestie van
KRECHT VAST
ndanks de per-
in de zijde van
ij onttrok zich
en te isoleeren
arden, die men
het kerkrecht
veel discussie
an. Als 't maar
ad houden prijs
oor twee hoog-
zoo'n officieel
t. Maar de dui-
uw bleven aan
n niet afgekon-
K. S.

Tot welke instantie ds Post zich richt, weet ik niet; m.i. kan hij zich niet wenden tot de nieuwe zitting der nog altijd niet ontbonden oude „synode“, want dr Berkouwer heeft als praeses allang verzekerd, dat, op één puntje na, haar agendum was afgewerkt. Zich tot haar richten beteekent dus capitulatie voor het ongereformeerde kerkrecht. Het gereformeerde beveelt synoden naar huis te gaan als ze met het agendum klaar zijn.

En naar de nieuwe synode van 1946 zich wenden? Welneen, zoo lang kan Christus niet de eisch van gehoorzaamheid opschorten. Bovendien zegt ds Post zelf: *appel is zinloos*. Precies. Niet alleen zijn reeds alle revisie-verzoeken afgewezen, maar bovendien verlangt de huidige synode geloof in en praktische erkenning van haar o.i. dwaze uitspraak, dat het altijd innerlijk tegenstrijdig is, in het verband te blijven en de besluiten niet uit te voeren. En toen ik daar tegenover het gereformeerde beginsel stelde, dat dat in bepaalde gevallen wel degelijk ad interim een tijdlang mogelijk is, noemden ze dat revolutie en zonden ze me haastig henen.

Er was dus maar één antwoord: vrijmaking van zondige besluiten. Die is door deze verdoolde synodes in woord en daad beantwoord met ontzetting uit het ambt. Wie nu met mij gelooft, dat Christus aan degenen, die de afspraken (der K.O.) hielden, het ambt niet afneemt, staat dus voor de keus: tegenover Hem in staking gaan, of: kalm doorwerken, in een uit gehoorzaamheid vanzelf weer zich vormend kerkverband.

In staking gaan — dat valt natuurlijk uit. Dan blijft alleen de andere mogelijkheid over. Ook voor degenen die de duidelijke woorden van ds Post onderschrijven.

K. S.

„I told you so“.

Langzamerhand herstelt zich het postverkeer; zoo kon ik weer brieven uit Amerika ontvangen.

Het laat zich verstaan, dat de kerkelijke kwestie één der punten is, waarover van amerikaansche zijde bij mij geïnformeerd wordt. Blijkbaar is iets van de dusgenaamde „tuchthandelingen“ der dusgenaamde „synode“ ook in oorlogstijd doorsgezield naar Amerika; en heeft in hetzelfde tijtmo, waarmee hier in Nederland een beslissing doorgedreven is, en ook getracht is, de publieke opinie beslissend te beïnvloeden door gebruikmaking van de gevolgen, die de deutsche kerkvervolgving voor o.a. mijzelven had, ook in Amerika een groepje zich beijverd om al vast het volk te beïnvloeden, nog voordat men ook maar het minste betrouwbare nieuws had vernomen.

Reeds had ik er een en ander van gehoord. Thans komen brieven het gehoorde bevestigen.

Wells waar heb ik zelf nog niets onder de oogen gekregen van wat men ginds geschreven heeft; men zond mij nog niets toe. Maar uit de binnengekomen brieven is het beeld wel ongeveer duidelijk; het klopt vrijwel met wat ik van bepaalde personen had verwacht. Toen ik in 1939 in één der kerken van Chicago sprak, was er een predikant die me inleidde, en in zijn openingswoord verzekerde: vroeger waren wij, Amerikanen, vrijwel op Nederland aangewezen, maar den laatsten tijd hebben we van die voorgedij ons wel losgemaakt, en hebben Nederland niet meer noodig, we staan op eigen beenen. Dat die predikant zelf zoover was, zou ik niet graag ontkennen; ik heb van hem de aangenaamste herinneringen. Maar ik dacht: we zullen eens kijken, of 't waar blijkt: inzake de gemeente gratie hebben jullie het ongeluk gehad af te gaan op nederlandse adviezen, die aan allen historisch-wetenschappelijke ernst gespeend waren; zou 't voortaan beter gaan?

Dat al de amerikaansche voorgangers van nederlandse groeps-beïnvloeding zich geëmanicepeerd hebben, blijkt uit de jongste feiten niet.

Althans, wanneer het waar is, wat één mijner correspondenten — zakelijk met anderen overeenstemmende — aldus onder woorden brengt: *Ds zóó en zóó, — bedoeld is de redacteur van een kerkelijk orgaan — slaat alvast den toon aan: „I told you so“.*

I told you so —
Dat wil zeggen:
„Welnu, heb ik 't je niet gezegd?“

Er zijn altijd menschen, die, als een of ander verrassend ding geschiedt, goed of kwaad, weten te verzekeren: „Ik heb het wel aan zien komen!“ „k heb 't wel gezegd!“ „I told you so“.

Soms is het een aangenaam, soms een beschamend gehoor. Meestal is 't belachelijk of vervelend.

Wat het ditmaal is mogen de feiten uitwijzen.

Dezelfde heeren, die vanuit hun werkstoel aan de V.U. enkele maanden na mijn optreden te Kampen begonnen zijn tegen mij te werken, meestal langs indirecte wegen, en die in hun pogen om hun meeningen en invloedsferen tegen vermeende gevaren te „beveiligen“, hun actie-radius steeds verder trachten uit te breiden, hebben toen ze vernamen, dat ik naar Amerika een reis ondernemen zou, om aldaar te spreken, getracht daar een stokje voor te steken. Ze schenen bang, dat enkele van hun lievelingsdenkbeelden — b.v. inzake de gemeene gratie en dergelijke — ginds van hun aureool van gereformeerde axiomata zouden ontdaan worden. En toen begon de telex te werken.

Naar binnen- en naar buitenland.

In het binnenland werd ineens iemand, die bij mijn weten nog nooit over een buitenlandsche reis gedacht had, voorgesteld als candidaat voor een reis naar Zuid-Afrika. Pardoes viel dat plan uit de lucht. De candidaat-reiziger gaf ook te Kampen onderwijs: was ouder dan ik; teveel krachten te gelijk konden natuurlijk niet gemist worden; ergo: ondergeteekende kon natuurlijk niet weg. Een paar dagen later evenwel bleek dat van heel die Zuidafrikaanse reis toch niets kwam. En toen kon daaraan natuurlijk geen argument meer ontleend worden.

Maar het buitenland was er ook nog. Men schreef uit „Amsterdam“ briefjes naar Amerika. Pas op, pas op: de gemeene gratie loopt gevaar; gij daar in Amerika hebt in 1926 zoo netjes onze nederlandse adviezen gevolgd terzake van de bescherming van dit „leerstuk“, en b.v. met behulp van citaatjes van Maastricht ds G. Hoeksema, die er niet van weten wilde, het ambt ontomen: en later heeft onze dr Hepp u één van zijn dissertaties doen toekomen, ditmaal over de gemeene gratie en Calvin; en het is zoo rustig verlopen met die Hoeksema-zaak, er is niet zoo heel veel meer van te merken; maar nu komt die Schilder, en die is niet heelemaal te vertrouwen: probeert hem tegen te houden.

Het hielp iets.

Eén der kerkelijke leiders in Amerika, begon in de pers de gemeene gratie-trom te roeren, en wees op gevaren. Het gevolg was, dat de gemeene gratie — die bij de opstelling van het spreekagendum eerst heelemaal geen speciale voorkeur mijnerzijds had genoten, nu ineens door vele plaatselijke comités begeerd werd als onderwerp voor een spreekbeurt. En naast dat verzet in de pers kwam nog een niet-publieke actie: men bracht een aantal amerikaansche menschen bijeen die me een briefje schreven: we hebben hier nu de rust, zou het niet beter zijn ons die te laten, en maar niet te komen? Ik heb den heeren toen een heel kort briefje terug geschreven en memoreer overigens dankbaar, dat met uitzondering van een paar, die aan de V.U.-actie zeer gepareteerd waren, al die correspondenten me later allervlotst hebben ontvangen met die echt goed doende amerikaansche gastvrijheid.

En kijk, nauwelijks heeft hetzelfde groepje dat de oppositie begon in 1933, het eindelijk klaar gespeeld in 1944 mij, destijds genuilkorfd door den duitscher, weg te werken met de dommekracht eener niet begrippe „synode“, of een van die publicisten die destijds in Amerika hun pers gebruikte ten gunste van de suggesties van bedoelde V.U.-heeren, zegt nu: *I told you so*. Heb ik het u niet gezegd, was er geen luchtje aan?

En nu vragen mij amerikaansche correspondenten: is het waar? Heeft de synodale scheurtekkerij iets te maken met het zaakje waarover destijds een persactieje is opgezet?

Het antwoord kan duidelijk zijn: *het heeft er niets mee te maken*. Want heel het brochure- en kranten-gelgk van de heeren Kuyper-Hepp en heel de door hen geïnstigende kerkelijk-synodale actie van 1936 en daarna, met de klaarblijkelijke bedoeling ook mijn opinie terzake van de gemeene gratie kerkelijk veroordeeld te krijgen (zij zelf zagen er wetenschappelijk geen kans toe) is op niets uitgelopen.

Dat dit zoo klaar als een klontje is, vooral voor een amerikaanschen toeschouwer, neen, dat zou ik niet durven beweren. Klare klontjes worden in een vervolpde kerk niet altijd geleverd. Immers, men komt er pas achter, als men de „toelichting“ leest op de uitspraken van 1942.

De uitspraken zelf laten de waarheid nog wat in den mist (al zijn ze „bindend“ verklaard). Daar staat: 4e dat God hierin aan bozen en goeden, aan rechtvaardigen en onrechtvaardigen ongehouden goedheid bewijst, die onder ons met den naam „algemeene genade“ of „gemeene gratie“ wordt aangeduid, maar..... enz.

Natuurlijk is deze uitspraak niet „bindend“ voor iemand, die evenals ik denk over het respect, dat men aan de Kerk en aan zichzelf verschuldigd is. De uitspraak spreekt ten eerste niet wetenschappelijk — wat niet erg is, behalve als ze daarvan de allures aanneemt; ze is ten tweede niet helder, want 't woordje „hierin“ verwijst naar de voorgaande uitspraken, die deels van wetenschappelijke, deels van bijbelsch-anthropomorfe inkleding zich bedienen ter aanduiding van bepaalde grootheden; ze is ten derde niet volledig, want ze doet geen recht aan de schriftuurlijke waarheid, dat God de creatuurlijke gaven ook aan Zijn toornbediening dienstbaar stelt en ze daarvoor noodig heeft, zal Hij kunnen vloeken, die Hij zich voornam te vloeken; en ten vierde is ze niet rondborstig.

Niet rondborstig.

En dat ná jarenlange dispuuten waarvan juist de amsterdamsche heeren een kerkelijke „beslechting“ wenschten.

Het niet-rondborstige ligt in de woorden: „die onder ons met den naam „algemeene genade“ of „gemeene gratie“ wordt aangeduid“.

Wie op een afstand dit leest, krijgt den indruk, dat de aldus sprekende synode gezegd hebben wil: die term *gratie* of *genade* ligt onder ons vast, die is door ons kerkelijk geijkt; zóó zeggen wij het.

Maar zulke conclusie, hoezeer begrijpelijk, ware toch onjuist.

Want de „toelichting“ op de uitspraken verklaart officieel:

„In de vierde conclusie wordt de onder ons gangbare naam „algemeene genade“ of „gemeene gratie“ genoemd en verklaard. In de wijze, waarop ze dit doet heeft de synode doen uitkomen dat het haar meer te doen is om de zaak dan om een bepaalde naam, waarin die zaak tot uitdrukking wordt gebracht.“

Later heeft men nog dit er aan toegevoegd (prae-advies blz. 34):

„De synode“.... heeft deze formulering juist gekozen voor het geval dat iemand wel de zaak belijdt, maar tegen den naam bezwaar maakt.... de term „algemeene genade“ is.... juist niet tot leerstuk der kerk verheven.“

Dat ik dit smakelijk vind zou ik niet graag zeggen. Vooral niet, nu men tegenwoordig de synodale propa-

ganda-voerders van Toelichting en Prae-advies, die eerst zeer stellig officieele stukken der synode waren, en dan ook als zoodanig bejegend en gebruikt zijn, hoort verzekeren, dat men ze „gerust in de kachel stoppen mag“.

Maar enfin — de amerikaansche penvoerder, moet nu wel gelooven, dat de synode er niet toe is gekomen, den heeren Hepp en Kuyper hun zin te geven. Dezen wilden den term *genade* vast gelegd zien; ik wilde dat niet, en sprak openlijk uit (ook in een rectorale rede, waarvan het handschrift helaas, ten gevolge van duitsch molest buitenshuis gebracht en toen verongelukt is), dat de term *genade* beter niet kan worden gebruikt in dit verband. En al heeft ook de inkleding van de synodale uitspraak de zoozeer gewenschte duidelijkheid ontheerd, toch bewijzen de nuchtere feiten, dat de aanval dergenen, die den term „algemeene genade“ tot elken prijs wilden zien gedekt met kerkelijke „autoriteit“ het pleit verloren hebben.

Derhalve:

De amerikaansche lezer mag den redacteur in kwestie schrijven:

You told me so?
No sir!

Waar het dan wel om gaat?

Het zal onzen amerikaanschen lezers wel langzaam duidelijk worden, als ze de lectuur van „De Reformatie“ maar volhouden, ook als we beginnen met de details van de synodale stukken bloot te leggen: destijds gunde de synode zelf daarvoor ons geen tijd: ze had daarvoor te veel haast.

Kort samengevat komt het hierop neer:

a. die synode bond ons aan een stel uitspraken van 1942 die wij allerminst als uitdrukking van Gods Woord willen eeren;

b. en wij mogen ons alleen laten binden aan wat zelf duidelijk inhoud is van Gods Woord;

c. bovendien willen wij de vrijheid en de opdracht behouden, om naar het onderteekeningformulier de valsche leer te bestrijden;

d. later heeft ze, om de bezwaarden te helpen, doch in werkelijkheid de moeilijkheden maar vergrootende, van een stuk uit 1905, dat reeds lang op eenige punten tegenspraak ontmoette, en dat nogal breed is, verklaard, dat het in zijn geheel bindt;

e. bovendien heeft ze een kerkrecht ingevoerd, en gevolgd, dat rechtstreeks als valsche leer moet worden bestreden, ze heeft de kerkenordening herhaaldelijk met voeten getreden — hetgeen na ons reeds meer dan één rechter openlijk uitgesproken heeft; ze heeft ondanks alle revisie-pogingen zich in haar kwaad verhard en gestijfd; en zoo mannen uitgeworpen, die God niet uitwerpt, den kansel gesloten voor candidaten, die iedere andere behoorlijke kerk van gereformeerde opvatting gaarne toelaat; en alzoo een frivole hiërarchie ingevoerd, die erop uitloopt, dat ze zich en haar ordinaties macht toekent boven Gods Woord, en vervolgt degenen, die in de Kerk leven naar Gods Woord. Ze werd sectarisch; verliet de breede kerkbasis.

De rest komt wel aan de orde in ons blad.

K. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Politieke eenheid onder de Christenen.

Nu wij weer staan voor den opbouw ook van het politieke leven wordt bij vele christenen openbaar een verlangen naar oprichting van één politieke partij, waarin dan alle christenen vereenigd zijn, zoodat de verscheurdheid en de verbrokenheid van vroeger niet terugkeert.

Hierachter kan schullen verwantschap met het eenheidsstreven dat algemeen openbaar wordt in dezen na-oorlogschien tijd. Het kan, maar het behoef niet.

Hier kan ook spreken de begeerte, welke ook op kerkelijk terrein ons drijft, naar de vereeniging van alle Christ-geloovigen in gebondenheid aan de Schriften.

Is hier het valsche eenheidsideaal aan het woord, dan zal er gezocht worden naar een „christendom boven geloofsverdeeldheid“, wel te verstaan: toegepast op politiek terrein; dan zullen de beginselen verdoezeld worden ten bate van de eenheid, welke eenheid in dat geval echter maar een schijn-eenheid is.

Maar is hier de ware eenheidsgedachte aan het woord, die streeft naar een „katholieke“ christelijke partij, inderdaad christelijk, dat wil zeggen: gehoorzaam aan Gods Woord, dan kan en moet dit streven worden toegejuicht en bevorderd. Dan is niet de bedoeling een eenheid los van beginselen, maar een eenheid die haar kracht juist vindt in de beginselen. Het samen belijden van dezelfde beginselen, dat vereenigt, dat bindt, dat geeft eenheid.

De beginselen die saambinding kunnen geven, zullen dan geput moeten worden vooral uit de werken van Groen van Prinsterer. Die heeft met kracht de christelijk-nationale principes verdedigd. Met bijzondere scherpzinnigheid heeft hij die beginselen afgelezen uit Schrift en historie en ze in toepassing gebracht op verschillend gebied. Van hem kunnen we ook in het heden ontzaglijk veel leeren. Hij

heeft telkens weer het revolutie-beginsel onderkend in het Nederlandsche leven van de vorige eeuw.

Wij gaan niet onwaarschijnlijk een tijd tegemoet die veel verwantschap vertoont met den tijd van Groen, een tijd van wederopbouw na lange overheersing, *terwijl intusschen de revolutionaire ideeën stand houden*, en, zonder dat ze onderkend worden, velen gaan inpalmen.

Zulk streven, gegrond op goed omliggende beginselen, is zuiver. Evenals het zuiver is om te bouwen aan de eene, ware kerk waarin alle christenen zijn vereenigd, op den grondslag van de Schriften, zoo is het ook zuiver om te zoeken naar eene politieke partij waarin alle christenen vereenigd zijn, en waarin de saambindende kracht gelegen is in de Schriftuurlijke politieke principes.

Maar: evenals het voor het eerste soms noodig kan zijn dat we alleen staan met een kleine groep, die de basis voor den kerkopbouw zoo breed maakt als het Woord van God breed is, en zoo smal als het Woord van God smal is, zoo kan het ook noodig zijn, dat we politiek een kleine groep gaan vormen, die de basis zoo breed maakt dat inderdaad een ieder, die wil buigen voor den God des verbonds ook in het staatkundige, daarop kan en moet staan, maar anderzijds zoo smal, dat het inderdaad een hechte basis is waarop gebouwd kan worden.

Het kan zijn, dat de voorstanders van de eene christelijk-nationale partij gedreven worden in isolement. Niet omdat zij het sectarisch alleen-staan hebben gewild of gezocht, maar omdat hun grondslag slechts door weinigen wordt aanvaard.

In een zóo ontstaan isolement zal echter kracht liggen. Want zóo'n isolement is te danken aan vastheid van beginsel, vastheid van lijn, trouw aan Gods Woord.

En dan gaat het woord van Groen op: In ons isolement ligt onze kracht.

Sappemeer.

B. JONGELING.

1945 in vergelijking met 1813.

II. Reactie's.

Was het Deutsche wee, dat ons volk moest doorlijden, erger dan het Fransche, hiermee in overeenstemming waren de reactie's, nu en toen. In den Franschen tijd reageert de natie bedroevend zwak en mat, waar van verzet sprake is, geschiedt dit incidenteel, een leidinggevend geestelijk beginsel wordt gemist. Groot verschil valt hier te constateeren tusschen 1945 en 1813.

Toegegeven, dat er in de vijf jaar die achter ons liggen veel kaf onder het koren bleek te zijn, dat, afgezien van den N.S.B., het aantal verklikkers, collaborateurs, mooi-weer-spelers en meeloopers met de Duitschers, of uit vrees of om de dubbeltjes of om beide redenen, zeer groot geweest is, dat er heel wat menschen geweest zijn, die probeerden van twee walletjes te eten, en als Janus-figuren de Duitschers toelonen, maar tegenover besliste vaderlanders diezelfde Duitschers beschimpten en verwenschten, dat het getal gewillige en zelfs vrijwillige aanmeldingen ver boven de verwachting van onze vijanden is uitgegaan en hun derhalve buitengewone voldoening schonk; toegegeven alzo, dat er geen reden is om voor het volksgeheel de trompet te blazen en ons zelf te be-ridder-en — dit alles neemt niet weg, dat de houding van ons volk tegenover de Deutsche terreur heel wat manlijker en krachtiger is geweest, dan die tijdens de Fransche suprematie.

Sabotage? In den Franschen tijd een vrijwel onbekende zaak.

Een illegale pers? Geen sprake van, de onderwerpenheid is groot: als b.v. in 1809 de Amsterdamsche Courant verboden wordt, wijl zij overtreden heeft het decreet niets op te nemen dat het Rijk in 't algemeen en de krigs-verrichtingen in 't bijzonder, 't zij direct, 't zij indirect betreft, of het moet woordelijk uit de Koninklijke Courant zijn overgenomen, dan

doet de schuldige boete, erkent de overtreding en belooft beterschap: de bestaande bepalingen zullen voortaan door den uitgever stipt worden nageleefd.

Onderduikers? De Fransche tijd heeft er nooit van gehoord, de gedachte: nimmer en nergens den vijand helpen ten nadeele van de bondgenooten kwam niet op, men onttrok zich aan den krijgslidende om niet als kanonnen-vleesch te moeten dienen, en wat de bevolking bewoog om de *bataillons de réfractaires*, bestaande uit opgevangen deserteurs en onwillige lotelingen uit Italië, Spanje, Portugal, Frankrijk, Holland, Duitschland, streng bewaakt, door koortsen ondermijnd, door heimwee verteerd, bij te staan en te helpen ontvluchten, was veel meer medelijden dan vaderlandsliefde.

Een ondergrondse beweging, die heimelijk den vijand op alle manier tegenwerkt en de vaderlandse zaak behartigt en verdedigt, al moet daarvoor de hoogste prijs betaald worden? Men weet er niet van, slechts het Haagse Driemanschap en de kringen, die zich uit andere plaatsen bij Van Hogendorp aansloten, hebben den moed in te grijpen en op het beslissend moment leiding te geven; als echter de oud-regenten worden opgeroepen om te komen tot een provisioneele regeering en 't behandelen van een ontwerp-Plakkaat, gebeurt er niets: „men vroeg”, zegt Van der Palm ondeugend „in de eerste plaats naar berichten van den Prins, van de Bondgenooten, en men vond nieuwsgierigheid en hoop beide teleurgesteld. De wil der natie, de ontwikkeling harer krachten, het vertrouwen op God; hierop werd men gewezen als de waarborgen eener heugelijke uitkomst; maar men had zich daarboven gevleid, van een Engelsche vloot voor den wal en van een Russisch leger te Utrecht te zullen hooren”. Twee dagen later komt de tweede vergadering bijeen, wel rijker aan leden, maar niet aan moed: „elk betuigde wel gereed te zijn om zich op te offeren, indien het baten kon, maar, gelijk het gaat, men geloofde niet, dat het baten zou”.

Minder bevreesd en voortvarender dan de regenten en aanzienlijken was het volk: begin 1813 breekt het verzet door in 't Overmaasche 'engevolge van de weigering der conscripts, te 'oten; ook in Rotterdam ontstaan woelingen, die zich voortplanten naar Maassluis, Den Haag, Dordrecht, Bleiswijk, Waddinxveen, Aarlanderveen, Oudshoorn en Woubrugge; de prefect de Stassart is van meening, dat deze onlusten slechts „samenscholingen zijn van het laagste gemeen”, terwijl de hoogere standen „uit eigenbelang en uit vrees voor plundering alleszins bereid waren mee te werken tot het behoud van de rust”. Het oproer slaat over naar de dorpen in Rijnland, waar gedurende drie dagen de oranjevlag van den toren wappert („drie schoft Oranje boven!”) ook Leiden komt in opstand, en als de Fransche generaal Molitor met zijn troepen nadert, is het 't volk, dat de poorten gesloten wil houden, de studenten echter zetten ze open. Toen was evenwel reeds de tijd gekomen dat het Fransche bewind niet durfde door te tasten „hetzij dat de instructie's te Parijs flauw en dubbelzinnig waren, hetzij dat de bewindslieden voor hun leven vreesden”.

Maar waar bleef de nationale weerstand en het nationale zelfbewustzijn, toen het Fransche bewind sterk was?

Najaar 1811 bezoekt Napoleon, toen op het toppunt van zijn macht, met zijn gemalin ons land. Vanuit Rotterdam schrijft hij: „De bevolking hier is meer werkelijk Fransch geworden dan de bevolking van eenige andere ingelijfde streek. . . . Nergens heb ik zooveel geestdrift en bedrijvigheid gevonden”. De kranten schrijven over het onstuimig verlangen van de menschen „om het gezicht van twee aanbiddelijke souvereinen te genieten”, zij wanen Napoleon den grootsten held, den liefderijksten wetgever; in opschriften wordt Napoleon genoemd de Held van 't heelal; „Juicht, burgers, 't Licht is hier”; het Paleis op den Dam prijst zichzelf gelukkig en acht zich nu eerst recht het achtste wereldwonder te zijn, nu het tot zetel en woning strekken mag van den Franschen keizer. In Utrecht is de keizer een oogenblik van zijn gevolg afgedwaald, het volk omringt hem en weet van malligheid niet wat te doen om zijn aanhankelijkheid en bewonde-

ring te toonen: men kust de achterpanden van Napoleon's jas; de billen van zijn paard, tot hij ongeduldig aan de vertooning een eind maakt: „cela suffit, laissez-moi passer, place, place!”

De hoogere standen doen in onzinnige vergoeding van den man met de wereldmacht en den wereldnaam voor het volk vooral niet onder. Twee dagen en twee nachten is de maire van Zutphen met adjuncten en gemeenteraad op de been om den keizer, die *misschien* komen zal, aan de grens der gemeente feestelijk te kunnen begroeten. Bij den onderprefect van Alkmaar komen de waterlanders voor den dag als hij aan de geestelijkheid, die geduldig voor het stadhuis staat te wachten, de Jobstijding moet brengen: „Vrienden, gaat naar huis, de keizer is al gepasseerd”. In Leiden rent de Academische Senaat, in stormpas gevolgd door de rechterlijke macht en de geestelijkheid, als Napoleon's komst wordt gemeld, met gevaar van onder den voet te geraken, naar de audiëntiezaal.

Ongetwijfeld ligt achter al die opgewondenheid en zenuwachtige gejaagdheid van lager en hooger stand niet, zooals de kranten wilden doen gelooven, egenenheid en vernuchtheid tegenover Napoleon, maar veeleer nieuwsgierigheid, gewekt door de suggestie van zulk een luisterrijken naam. Ook kropen lang niet allen voor den keizer: De Clercq hoort bij diens intocht in Amsterdam van de meesten uit het volk gejubel, van anderen echter een dof gromp, velen van hen wien hooge staatsbetrekkingen werden aangeboden of wien het niet moeilijk zou vallen ze te verwerven: Roëll, Elout, Cambier, Van der Capellen, Johan Valckenaer, Falck, Maurits Cornelis van Hall, weigerden beslist, eenig ambt of eenige onderscheiding onder het keizerlijk régime te aanvaarden.

De doorgaande reactie van ons volk onder 't Fransche bewind is echter niet om op te roemen. Ook de Kerk blijft ver beneden haar roeping. Men had in 1798 „een Staatsgodsdienst ingevoerd, die bestond in de erkenning van een God als een Opperwezen, en in de zedeleer: doe aan anderen, wat gij wilt, dat aan u geschiedt”, „een protestantisme, waarin zich van lieverlede elk kerkgenootschappelijk verschil oplossen zou”. Daartegen ging het protest niet. Evenmin legt de Kerk eenige hinderpaal in den weg aan hen, die de waarheid Gods en de belijdenis der Kerk onomwonden loochenden; noch zij, noch de openbare vrienden der Revolutie maken kennis met de tucht der Kerk, in haar twijfelzucht durft ze het oordeel over het eeuwige wel of wee niet aan. Maar als de predikanten, die uit 's lands kas betaling ontvangen, geen tractement uitgekeerd krijgen, omdat de publieke kassen leeg zijn, dan richten Deputaten van de Zuid-Hollandsche Synode een adres tot Napoleon, dat uitsluitend handelt over de uitbetaling der tractementen, en waarvan het slot luidt: „Zij (deputaten) zullen niet ophouden het Opperwezen voor Uwe Majesteit te bidden, Uw wijze wetten op te volgen, hun gemeenten te vermanen om den keizer te geven, wat des keizers is, en zich te gedragen als waardige en getrouwe onderdanen van den grootsten der monarchen. Zij roepen over Uwe Majesteit, over Mevrouw de keizerin en koningin en over den koning van Rome de rijkste zegeningen des hemels in en hebben de eer zich met den diepsten eerbied te noemen de meest getrouwe onderdanen van Uwe Majesteit”. Twee jaar later wenden zich tot koning Willem I dezelfde Deputaten over dezelfde zaak; thans luidt hun aanhef: „De Opperbestuurder der wereld. . . . heeft onze gebeden verhoord, den wensch van alle weldenkenden vervuld, U aan ons, aan het Vaderland teruggegeven”. . . . En het slot: „Zij (de Leeraars) zijn het, die met de Gemeenten . . . dankofferen met vurige gebeden voor U en Uw Doorluchtig Huis altoos zullen vereenigen, die nimmer zullen nalaten om dezelve tot gehoorzaamheid aan de wet op te leiden, en altijd zullen voortgaan in ware gehechtheid aan U en Uw Doorluchtig Huis in woorden en daden te betoonen.”

Stuitend is het, in tal van strijdzangen, wapenkreten, triomfliederen, parodieën, spotverzen, hekeldichten na de vrijwording van ons vaderland denzelfden Napoleon te hooren belachen, uitjouwen en vervloeken nu hij geen kwaad meer doen kan, voor wien men zoo

kruiperig e
hem afhan
en de daad
Nederlands
eens brullet

Nu misse

Zij kruipe

Van Holl

Even verde

En onze

Neen, ne

Maar tot

Een ander

Als

En anonie
citer" en z
weg heeft
feestzang:

Wij drink

Als hij n

In al hun

En hartel

Ha, ha, v

Nu we C

Kan geer

't Roofge

Onder H

We laten
zelingen v

alleen, dat

ontdekken

zich anti-fr

Maar wat

heeft, is no

zij zich geh

kers; in ee

zich in 181

Wij moe

In 't ope

In stilhe

Beweene

Wij moe

Onze off

Tot dank

En tegen

Dat is in
gebed en v

len nood e

keizerlijk t

eeredienst

ningen, die

ningen gew

tie hen ver

brengen. I

als waren:

politieken

love aan C

zaamheid e

constitutie

zullen beto

houding te

nen, eenige

nen of buit

met de ope

neer ik in

mocht, dat

den Staat

Regering

onderwerp

verdien de

len spelen

dan zulk e

zich door

was naar v

Leggen

tijdens de

verschil in